

MALİYYƏ RİSKİNİN İDARƏ OLUNMASI

Qrupun məruz qaldığı maliyyə risklərinə kredit, likvidlik, bazar və əməliyyat risklər daxildir. Risklərlə üzləşmə Qrupun fəaliyyətinin ayrılmaz hissəsidir. Qrupun risklərin idarə edilməsi funksiyasının məqsədi risk və fayda arasında müvafiq balansın təmin edilməsi və Qrupun maliyyə fəaliyyətinə mümkün mənfi təsiri azaltmaqdan ibarətdir.

Riskləri idarəetmə strukturu

Risklərin idarə edilməsi funksiyası Qrupun daxili nəzarət sisteminin ayrılmaz hissəsidir və mərkəzləşdirilmiş qaydada həyata keçirilir. Qrupun riskləri idarəetmə siyasətinin və yanaşmalarının məqsədi Qrupun məruz qaldığı risklərin müəyyənləşdirilməsi, təhlil edilməsi, azaldılması və idarə edilməsindən ibarətdir. Bu, risk səviyyəsi üzrə müvafiq limitlərin və nəzarət mexanizmlərinin yaradılması, risk səviyyələrinin davamlı monitorinqi, limitlər və prosedurlara riayət edilməsi və bununla biznes proseslərinin düzgün formalaşdırılması vasitəsilə yerinə yetirilir.

Riskləri idarəetmə siyasəti və prosedurları bazar şərtləri, təklif olunan məhsul və xidmətlərdə baş verən dəyişikliklərin əks etdirilməsi məqsədilə müntəzəm olaraq nəzərdən keçirilir. Qrup risk siyasətinin bir hissəsi kimi konservativ nəzarət mühitini qoruyub saxlamaq və davamlı olaraq inkişaf etdirmək məqsədilə etibarlılıq, idarəetmə və peşə standartlarına xüsusi diqqət yetirir.

Riskləri idarəetmə orqanları və tənzimləmə

Riskləri idarəetmə siyasəti, qiymətləndirmə, təsdiqləmə, monitorinq və nəzarət mexanizmləri Qrupun nəzdində fəaliyyət göstərən bir sıra ixtisaslaşmış bölmələr tərəfindən aparılır. Bu bölmələr həmçinin Qrupun törəmə müəssisələrinin riskləri idarəetmə siyasətinə və nəzarət mexanizmlərinə nəzarət edirlər. Qrup Azərbaycan, Rusiya Gürcüstan qanunvericiliyinə, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının, Rusiya Federasiyası Mərkəzi Bankının, Gürcüstan Milli Bankının təlimatlarına və qabaqcıl təcrübəyə uyğun icra strukturları, komitələr və departamentlər yaratmışdır.

Qrupun Müşahidə Şurası riskləri idarəetmə strukturuna nəzarət, əsas risklərin idarə edilməsinin monitorinqi, risklərin idarə edilməsi siyasəti, eləcə də bəzi əsas risk limitlərinin, o cümlədən böyük kredit riskləri, iqtisadi və sənaye sektoru üzrə risk limitlərinin təsdiqlənməsi səlahiyyətlərini nəzərdən keçirir. Həmçinin bu bəzi səlahiyyətləri İdarə Heyətinə və Kredit Komitəsinə ötürür.

İdarə Heyəti, Riskləri İdarəetmə Departamenti, Audit Departamenti, Kredit Komitəsi, Aktiv və Öhdəliklərin İdarəetmə Komitəsi ("AÖİK") və İnformasiya Texnologiyaları Komitəsi Müşahidə Şurası tərəfindən yaradılır və bu Şuraya birbaşa hesabat verir.

İdarə heyəti risklərin azaldılması tədbirlərinin həyata keçirilməsi və monitorinqinə görə məsuliyyət daşıyır və Qrupun müəyyən edilmiş risk parametrləri çərçivəsində fəaliyyət göstərməsini təmin edir. Risklərin idarə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyan İdarə Heyətinin üzvü həmin Direktora hesabat verən Riskləri İdarəetmə Komitəsi ilə birlikdə risklərin idarə edilməsi üzrə ümumi funksiyalara görə məsuliyyət daşıyır və maliyyə və qeyri-maliyyə risklərinin müəyyən edilməsi, ölçülməsi, azaldılması, idarə edilməsi və bu risklərə dair hesabatın hazırlanması üzrə ümumi prinsiplərin və metodların tətbiq edilməsini təmin edir.

Riskləri idarəetmə departamenti risklərin idarə edilməsinin metodologiyalarının hazırlanmasına görə məsuliyyət daşıyır və Qrupun risk yanaşmasının strateji və biznes planlarında düzgün əks etdirilməsini təmin edir. Bu, bütün risk yanaşmaları və prosedurları üzrə dəyişikliklərin İdarə Heyəti və Müşahidə Şurası tərəfindən müzakirə edilməsi və tövsiyələrin verilməsi üçün vacib forumdur. Bu forum Qrupun üzləşdiyi bütün potensial risklərin Riskləri İdarəetmə Komitəsi, Kredit Komitəsi, AÖİK və İdarə Heyəti tərəfindən hazırlanmasını və Audit Komitəsi tərəfindən nəzərdən keçirilməsini bu məsələlərlə bağlı Müşahidə Şurasına hesabatların hazırlanmasını təmin edir.

AÖİK, Qrupun aktiv və öhdəliklər strukturunun idarə edilməsi və optimallaşdırılmasına görə məsuliyyət daşıyır. Bu, likvidlik, xarici valyuta və faiz dərəcəsi üzrə risklər daxil olmaqla, müxtəlif bazar risklərini əhatə edən risklərin idarə edilməsi prosesinin tərkib hissəsidir. AÖİK-in funksiyalarına qeyd olunan risklərlə bağlı strategiyaların, siyasətin və limitlərin təsdiqlənməsi üçün tövsiyələrin hazırlanması daxildir. Həmçinin o, bu risk sahələri ilə bağlı məlumatın vaxtında və etibarlı şəkildə çatdırılmasına cavabdehdir. APIK, qiymətləndirmə siyasətinin və maliyyələşdirmə strategiyalarının müəyyənləşdirməsinə yardım göstərir. Bundan əlavə, AÖİK Qrupun digər riskləri idarəetmə və nəzarət bölmələri ilə yanaşı Xəzinədarlıq və digər müvafiq bölmələrin AÖİK, Riskləri

İdarəetmə Komitəsi, İdarə Heyəti və Müşahidə Şurası tərəfindən müəyyən edilmiş parametrlərə uyğun fəaliyyət göstərməsini təmin etmək üçün məsuliyyət daşıyır.

Informasiya və Rabitə texnologiyalarının istifadəsi strategiyasının müəyyən edilməsinə görə cavabdehlik daşıyan İnformasiya Texnologiyaları Komitəsinə İdarə Heyəti Sədrinin birinci müavini sədrlik edir. Bu Bankın strukturlarında müştərilərə yüksək səviyyəli xidmətlər göstərmək üçün müasir texnologiyalardan istifadə edilməsini təmin edir. İnformasiya Texnologiyaları komitəsi IT prosedurlarını müəyyən edir. İnformasiya Texnologiyaları ilə bağlı bütün əsas məsələlər İdarə Heyətinin qabaqcadan razılığı ilə Müşahidə Şurasının müzakirəsinə verilir.

Audit Komitəsi

Audit Komitəsi Qrupun daxili nəzarət sisteminin nəzarət və monitorinqinə görə məsuliyyət daşıyır. Audit Komitəsinin üzvləri Qrupun işçiləri və ya idarəetmə strukturunun tərkibində ola bilməzlər. Onlar, daxili nəzarət sisteminin inkişafına dair İdarə Heyətinə, Riskləri İdarəetmə Komitəsinə və Müşahidə Şurasına təkliflər verir və risklərin idarə edilməsi funksiyasının keyfiyyətinə və müəyyən edilmiş siyasət, prosedurlar və limitlərə riayət edilməsi ilə bağlı rəy bildirirlər. Audit Komitəsi birbaşa ona hesabat verən Daxili Audit Departamentinin fəaliyyətinə nəzarət edir. Daxili Audit Departamentinin iş planları, audit yoxlamaları və hesabatları, o cümlədən planlaşdırılmamış audit yoxlamalarının qrafiki Audit Komitəsi tərəfindən diqqətlə təhlil və təsdiq edilir. Audit Komitəsinin tövsiyələrinə əsaslanan icra planları və auditin statusu haqqında hesabatlar İdarə Heyəti tərəfindən icra edilir və Müşahidə Şurasına və Səhmdarların Ümumi Yığıncağına təqdim edilir.

Kredit riski

Kredit riski müştərinin və ya qarşı tərəfin müqavilə üzrə öhdəliklərini yerinə yetirə bilmədiyi zaman Qrup qarşısında yaranan maliyyə zərəri riskidir. Kredit riskinin əsas hissəsi müştərilərə və banklara verilmiş kreditlər və avanslardan, balans və balansdankənar kreditlər üzrə digər risklərdən yaranır. Risklər üzrə hesabat hazırlayarkən Qrup müştərilər və ya qarşı tərəfin ödəmə qabiliyyətinin olmaması riski və sənaye riski kimi kredit riskinin bütün elementlərini tam şəkildə nəzərə alır.

Hüquqi şəxslər, fiziki şəxslər və maliyyə institutları üçün kredit risklərin təsdiqlənməsi üzrə ümumi struktur aşağıdakı kimidir:

Müşahidə Şurası	Müşahidə Şurası 5 milyon manat və onun ekvivalentində olan xarici valyutada kreditlərin verilməsi barədə qərar qəbul edir.
İdarə Heyəti	İdarə heyəti məcmu kapitalın 1%-dən 5 milyon manatadək və onun ekvivalentində xarici valyutada kredit limitlərini təhlil edərək təsdiqləyir və müntəzəm olaraq iclas keçirir
Kredit Komitəsi	Kredit Komitəsi məcmu kapitalın 1%-dək olan kredit limitlərini təhlil edərək təsdiqləyir və müntəzəm olaraq iclas keçirir

Həmçinin, Müşahidə Şurası risk diversifikasiyasına nəzarət və onun idarə edilməsi üçün ümumi məhdudiyyətləri təsdiqləyir:

- Portfel məhdudiyyətləri: Korporativ kreditlər, fiziki şəxslərə verilən kreditlər və ümumi portfelə aid faizlər şəklində banklararası risklər;
- Portfel məhdudiyyətləri: Ümumi portfelə, eləcə də fiziki şəxslərin portfelinə aid faizləri şəklində təmin edilmiş və təmin edilməmiş vəsaitlər; və
- İqtisadi sektor və məhsulla bağlı risklər: Korporativ və fiziki şəxslərin portfelinə aid faizlər.

İdarə heyəti kredit limitlərini və risklər üzrə səlahiyyət səviyyəsini aşağıdakı qaydada təsdiqləyir:

- Filiallar üzrə;
- Təminatın növü və kreditin təminata nisbət əmsalı; və
- Fiziki şəxslərin səlahiyyəti üzrə.

31 dekabr 2015-ci il tarixinə kredit portfelinin iqtisadi sektorlar və məhsullar üzrə təhlili 6 sayılı qeyddə göstərilir.

Kredit risklərinin idarə edilməsi

Kredit siyasəti Qrupun risk profili və strateji planlarına uyğun olaraq Riskləri İdarəetmə Departamenti və İdarə Heyəti tərəfindən hazırlanır. Kredit siyasəti Müşahidə Şurası tərəfindən təsdiqlənir.

Kredit siyasətində aşağıdakılar əks etdirilir:

- Qarşı tərəf risklərinin yaranması, təhlil edilməsi, yoxlanılması və təsdiqlənməsi üzrə prosedurlar;
- Qarşı tərəflər üzrə kreditin qiymətləndirilməsi metodologiyası;
- Qarşı tərəflər üzrə kredit reytingi metodologiyası;
- Təminatın qiymətləndirilməsi və nəzarəti metodologiyası;
- Kreditlərin sənədləşdirilməsi üzrə tələblər;
- Kreditlərin idarə edilməsi prosedurları;
- Kredit riskləri üzrə müntəzəm nəzarət prosedurları; və
- Kreditlərin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyatın yaradılması siyasəti.

Kreditin alınması üçün sənədlər toplusu (ərizə) müştəri ilə iş üzrə menecerlər və kredit mütəxəssisləri tərəfindən hazırlanır. Bu toplu müəyyən edilmiş limitlər çərçivəsində filiallar və ya müvafiq biznes vahidləri tərəfindən təsdiqlənir. Təsdiq olunmuş sənədlərin surətləri sonrakı nəzarət prosesi, o cümlədən reytingin müəyyən edilməsi və monitoring cədvəlinə daxil edilməsi üçün Korporativ Biznesin İdarə edilməsi Departamentinə təqdim edilir.

Bu limitlərdən yüksək olan kredit riskləri Kredit Komitəsinə göndərilir. Kredit Komitəsi təkrar təhlil aparır və hesabatı, reytingi və rəyi hazırlayır. Kredit ərizəsi təsdiq olunan həddən aşağı olduqda, Kredit Komitəsi tərəfindən müsbət rəy alındıqda və müvafiq şəxslər tərəfindən imzalandıqda bu halda ərizə təsdiq olunmuş hesab edilir. Əgər Riskləri İdarəetmə Komitəsi tərəfindən mənfi rəy verilərsə, kredit ərizəsi yenidən baxılmaq üçün Kredit Komitəsinə geri göndərilir. Təsdiqlənmiş kredit ərizəsində nəzərdə tutulan məbləğ Kredit Komitəsinin səlahiyyətindən yuxarı olarsa, həmin ərizə təsdiqlənmək üçün İdarə Heyətinə təqdim edilir. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, böyük məbləğdə kreditlər üçün ərizələr təsdiqlənmək üçün Müşahidə Şurasına təqdim edilir.

Qrup dörd əsas meyarın təhlilinə əsaslanan reyting sistemindən istifadə edir: kredit ödəmə qabiliyyəti, maliyyə fəaliyyəti göstəriciləri, kredit tarixçəsi və digər risklər. Qrup bu sistemdən yeni borcalanların kreditləşməsi ilə bağlı qərarlar vermək üçün istifadə edir. Mövcud kredit portfelinin keyfiyyətinin qiymətləndirilməsi üçün isə Qrup hazırkı konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları üzrə 6 sayılı Qeyddə göstərilən təsnifləşdirmədən istifadə edir.

Balansdankənar maliyyə alətləri üzrə kredit riski həmin maliyyə aləti üzrə əməliyyatların digər iştirakçısı tərəfindən müqavilə üzrə öz öhdəliklərini yerinə yetirə bilməməsi nəticəsində zərərlərin yaranması ehtimalı kimi müəyyən edilir. Qrup şərti öhdəlikləri və balans üzrə maliyyə alətləri ilə əlaqədar əməliyyatların təsdiqlənməsi prosedurları, riskləri məhdudlaşdıran limitlərdən istifadə və monitoring prosedurlarına əsaslanan eyni kredit siyasətini tətbiq edir.

Fiziki şəxslərə verilmiş bəzi kredit məhsulları üçün qrup kreditinin qiymətləndirilməsi sistemindən və potensial riskli müştərilərin müəyyən edilməsi üçün öz daxili prosedurlarından və ARMB-nin məlumat bazasındakı məlumatlardan istifadə edir. Kreditlər portfel üzrə qiymətləndirilir və bu zaman kreditin məbləği və müddət limitləri, təsdiqləmə prosedurları, hədəf qrupları, məhsulun növləri, defolt haqqında məlumatlar, kredit (girov) əmsalları (əgər tətbiq edilsə) və qiymətləndirmə kimi amillərə daha çox diqqət yetirilir.

Aşağıdakı cədvəldə balans hesabatı, eləcə də balansdankənar hesabatda əks etdirilən maliyyə aktivləri ilə bağlı kredit riskinə maksimum məruzqalma həddi göstərilir. Balans hesabatında əks etdirilən maliyyə aktivləri halında kredit riskinə maksimum məruzqalma həddi həmin aktivlərin hər hansı əvəzləşdirmədən və girov sövdələşməsindən qabaqkı balans dəyərində bərabərdir. Qrupun kreditin ayrılması ilə bağlı şərti öhdəlikləri və təəhhüdləri üzrə kredit riskinə maksimum məruzqalma həddi isə qarşı tərəfin öhdəliklərini yerinə yetirmədiyi təqdirdə həmin alətlərin müqavilə üzrə məbləğlərindən ibarət olur ki, bu halda da qarşı iddialar, girov və təminatlar dəyərini itirir.

	Maksimum risk	Əvəzləşdirmə	Əvəzləşdir-mədən sonra xalis məruzqalma	Təminatlı girov	Xalis məruz-qalma
31 dekabr 2015-ci il					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri (kassadakı nağd vəsaitlər istisna olmaqla)	1,292,867	-	1,292,867	-	1,292,867
Milli/Mərkəzi banklarda yerləşdirilmiş məcburi ehtiyatlar	15,334	-	15,334	-	15,334
Digər banklardan alınacaq vəsaitlər	102,028	-	102,028	-	102,028
Müştərilərə verilmiş kredit və avanslar	5,635,583	(113,114)	5,522,469	(3,883,623)	1,638,846
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərlə tanınan maliyyə aktivləri	906	-	906	-	906
Digər borc qiymətli kağızları	29,298	-	29,298	-	29,298
Satılabilən investisiyalar	97	-	97	-	97
Aqrarkredit QSC-dən alınacaq vəsaitlər	5,628,923	-	5,628,923	-	5,628,923
Digər maliyyə və sığorta aktivləri	210,028	-	210,028	-	210,028
Verilmiş zəmanətlər	1,504,316	-	1,504,316	-	1,504,316
İdxal akkreditivləri	349,245	(137,306)	211,939	-	211,939
Kreditlərin verilməsi və istifadə edilməmiş kredit xətləri üzrə öhdəliklər	93,569	-	93,569	-	93,569
31 dekabr 2014-cü il					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri (kassadakı nağd vəsaitlər istisna olmaqla)	402,052	-	402,052	-	402,052
Milli/Mərkəzi banklarda yerləşdirilmiş məcburi ehtiyatlar	9,678	-	9,678	-	9,678
Digər banklardan alınacaq vəsaitlər	303,639	(11,000)	292,639	-	292,639
Müştərilərə verilmiş kredit və avanslar	7,854,991	(182,023)	7,672,968	(5,011,460)	2,661,508
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərlə tanınan maliyyə aktivləri	14,997	-	14,997	-	14,997
Digər borc qiymətli kağızları	45,355	-	45,355	-	45,355
Satılabilən investisiyalar	5,287	-	5,287	-	5,287
Digər maliyyə və sığorta aktivləri	23,650	-	23,650	-	23,650
Verilmiş zəmanətlər	1,335,398	-	1,335,398	-	1,335,398
İdxal akkreditivləri	772,597	(81,375)	691,222	-	691,222
Kreditlərin verilməsi və istifadə edilməmiş kredit xətləri üzrə öhdəliklər	67,066	-	67,066	-	67,066

Girov və digər kredit təminatları

Kredit riski həmçinin əmlak üzrə ipoteka tələbi formasında girovun, girov qoyulmuş aktiv və qiymətli kağızların, eləcə də depozitlər, hüquqi və fiziki şəxslərə verilmiş zəmanətlər daxil olmaqla digər girov növlərinin əldə olunması, nəzarəti və monitorinqi vasitəsilə qiymətləndirilir və idarə edilir.

Kredit riskinin qiymətləndirilməsində girovun əsas faktor olmasına baxmayaraq, Qrupun kredit siyasəti ərizələri müştərilərin yalnız təklif etdiyi girova deyil, onların ödəniş qabiliyyətinə əsasən qiymətləndirməkdir. Girov kreditin qaytarılması üçün ikinci ödəniş mənbəyi hesab edilir. Kreditlər nadir hallarda müştərinin maliyyə vəziyyətindən və ya kredit məhsulunun növündən, yaxud həcmindən asılı olaraq təminatlı ola bilər. Qrup risk portfelinin təminatlı kreditləri üzrə müxtəlif limitlər müəyyən etmişdir.

Qrupun qəbul etdiyi əsas girov növləri aşağıdakılardır:

- Daşınmaz əmlak
- Dövlət zəmanətləri

- Korporativ zəmanət
- Pul depozitləri
- Daşınar əmlak və avadanlıqlar
- Digər, o cümlədən qiymətli metallar

Qrupda qəbul edilmiş bütün girov növləri üzrə dəqiq qiymətləndirmə, sənədləşdirmə, əgər uyğundursa qeydiyyat prosedurları mövcuddur. Girov əmsalı İdarə Heyəti tərəfindən təsdiqlənir və Korporativ Biznesin İdarə edilməsi Departamenti tərəfindən nəzarət edilir. 31 dekabr 2015-ci il tarixinə kredit-girov əmsalı üzrə limitlər aşağıdakı kimidir:

Girovun növü	Kredit məbləğinin girovun likvid dəyərində nisbəti
Daşınmaz əmlak	60%-ə qədər
Qiymətli metallar	80%-ə qədər
Maşın, avadanlıqlar	50%-ə qədər
Mal-material ehtiyatları	60%-ə qədər
Nəqliyyat vasitələri	70%-ə qədər
Müddətli depozitlər	80%-ə qədər

Buna baxmayaraq, rəhbərlik müəyyən vaxtlarda fəaliyyətin kommersiya əhəmiyyətini əsas götürərək yuxarıda göstərilən limitlərin dəyişə biləcəyini bildirmişdir.

Korporativ Biznesin İdarə edilməsi Departamenti monitoring nəticələri üzrə planın hazırlanması, onun yerinə yetirilməsi və monitoring nəticələrinin qənaətbəxş olmadığı təqdirdə müvafiq tərəflərin məlumatlandırılması və tədbirlər planı ilə bağlı tövsiyələrin verilməsinə görə məsuliyyət daşıyır. Riskləri İdarəetmə Departamenti müəyyən edilmiş məbləğdən yuxarı olan bütün əməliyyatların monitoringini aparır və bu məbləğdən aşağı olan əməliyyatları seçmə üsulu ilə yoxlayır. Müəyyən edilmiş məbləğdən yuxarı olan bütün əməliyyatlar üzrə monitoring ilk olaraq kreditin ödənilməsi aydan əvvəl və ya ən azı bir ay müddətində aparılır. Müvafiq olaraq, monitoring cədvəlinə uyğun olaraq risklərə nəzarət olunur.

Riskləri İdarəetmə Departamenti qarşı tərəflərin kredit riskləri üzrə bütün məsələlər, o cümlədən bütün limitlərə uyğunluq, risklər üzrə konsentrasiyalar, portfel tendensiyaları, vaxtı keçmiş kreditlər və defolt statistikası, kreditlər üzrə ehtiyatlar və girov statistikasına dair məlumatların toplanması və təqdim edilməsinə görə cavabdehdir. Müntəzəm aylıq hesabatlardan başqa, həmin departament seçilmiş kredit prosedurlarına riayət edilməsinə dair hesabatlar tərtib edir.

Əlaqəli tərəflərə verilmiş kreditlər

ARMB "əlaqəli tərəflər" kateqoriyası ilə bağlı dəqiq anlayışlar müəyyən etmişdir. Bu kateqoriyaya əsasən səhmdarlar və ya səhmdar qismində çıxış edən fiziki şəxslər və yaxud onların yaxın ailə üzvlərinin mülkiyyətində olan (nəzarət etdiyi) hüquqi şəxslər daxildir. Buraya həmçinin Qrupda baş rəhbərlik, (səlahiyyətli vəzifələrdə çalışan) fiziki şəxslər daxildir. Fiziki şəxs olan əlaqəli tərəfə verilən ən böyük kreditlər Qrupun konsolidə edilmiş kapitalının 3%-dən artıq ola bilməz. Müvafiq hüquqi şəxslər üzrə isə bu limit 10%-ni təşkil edir. Əlaqəli tərəflərə verilmiş kreditlər üzrə risklər üçün ümumi limit 20%-dir. Qiymətləndirmə və digər şərtlər tərəflərin müstəqilliyi prinsipi əsasında müəyyən edilməlidir. Bank, bir sıra hallarda ARMB-nin əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlardan yaranan qalıqlar üzrə bəzi tələblərə riayət etməmişdir. Həmin pozuntu hallarının potensial nəticələri haqqında məlumat 32 sayılı qeyddə açıqlanır.

Vaxtı keçmiş, ümitsiz kreditlər

Qrup, vaxtı keçmiş və ümitsiz kreditləri onların ödəmə müddətinin başa çatdığı ilk gündən müəyyən etmək və hesabatlarda əks etdirmək üçün prosedurlar hazırlamışdır. 60 günədək vaxtı keçmiş kreditlər əvvəlcədən hər hansı problemin müəyyən edilmədiyi təqdirdə, müvafiq biznes vahidləri tərəfindən nəzərdən keçirilir. Fiziki şəxslərə verilmiş və 60 gündən çox vaxtı keçmiş təminatlı kreditlər avtomatik olaraq Problemlə Kreditlər Departamentinə ötürülür. Hüquqi şəxslərə verilmiş və 90 gündən çox vaxtı keçmiş kreditlər də eyni departamentə ötürülür. 90 gündən çox vaxtı keçmiş

kreditlər Mərkəzi Bankın tələbinə əsasən yerli standartlara uyğun hazırlanmış maliyyə hesabatlarında faizləri hesablanmayan kreditlər statusuna aid edilir. Problemlı Kreditlər Departamenti bu öhdəlikləri toplaya bilmədikdə hüquqi prosedurlar həyata keçirilir. Kredit geri qaytarıla bilmədikdə, müvafiq məbləğlərin silinməsinə dair təkliflər Kredit Komitəsinə və İdarə Heyətinə təqdim edilir.

Silinmə ilə bağlı son qərarı Müşahidə Şurası qəbul edir. Bütün vaxtı keçmiş kreditlər haqqında məlumat ən azı ayda bir dəfə Kredit Komitəsinə təqdim edilir. Hüquqi şəxslərə verilmiş vaxtı keçmiş kreditlər üzrə bütün məsələlər barədə bilavasitə Kredit Komitəsinə hesabat verilir.

Kreditin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyat – ehtiyat siyasəti

Qrup kreditlər üzrə zərərlər üçün ehtiyat yaradır ki, bu da risklə üzləşmədən yaranan təxmini zərərləri əks etdirir.

Bundan əlavə, ARMB, banklar üçün minimum standart sayılan ehtiyat siyasəti müəyyən etmişdir. Bu ehtiyat tələbləri üzrə kateqoriyalar aşağıda göstərilir:

Standart aktivlər	1%
Nəzarət altında olan aktivlər	5%
Qeyri-qənaətbəxş aktivlər	30%
Riskli aktivlər	60%
Ümitsiz aktivlər	100%

Bu kateqoriyalar dəqiq müəyyən edilmişdir.

MHBS-a uyğun hesabatların hazırlanması məqsədilə, Qrup Maliyyə Alətləri: Tanınma və Ölçülmə adlı MUBS 39-da əks etdirilən metodologiyadan istifadə edir.

Sığorta risklərinin idarə edilməsi

Sığorta riski

Hər hansı sığorta müqaviləsi üzrə risk, sığortalanmış hadisənin baş verməsi ehtimalı və yaranmış iddianın məbləğinin qeyri-müəyyən olmasıdır. Sığorta müqaviləsinin xarakterinə görə bu risk təsadüfi şəkildə baş verir, bu səbəbdən də hər sığorta müqaviləsi üçün riskin əvvəlcədən müəyyən edilməsi mümkün deyil.

Ehtimal nəzəriyyəsinin qiymətlərə və ehtiyatlara tətbiq edildiyi müqavilələri özündə əks etdirən sığorta portfelində Qrupun öz sığorta müqaviləsi üzrə məruz qaldığı əsas risk - faktiki iddiaların və mənfəət ödənişlərinin sığorta öhdəliklərindən artıq olmasıdır. Bu iddiaların və gəlirlərin nəzərdə tutulandan daha artıq olması nəticəsində baş verə bilər. Sığortalanmış hadisələr təsadüfən baş verir və iddialar və ödənişlərin faktiki sayı və məbləği hər il statistik metodlara görə müəyyən edilmiş səviyyədən fərqlənir.

Qrup sığorta riskini anderrayting səlahiyyəti səviyyəsi, qiymət siyasəti, təsdiqlənmiş təkrar sığortaçılar siyahısı və nəzarəti özündə əks etdirən daxili prosedurlar vasitəsilə idarə edir.

Sığorta zərəri üçün ehtiyatın hesablanması

Zərər üçün ehtiyatlar Qrupun əvvəlki dövrlərə aid məlumatlarına əsasən hesablanır. Ödənilməmiş iddiaların (hesabat olunan və hesabat olunmayan) təxmini dəyərini hesablayarkən Qrup, zərər nisbətinə əsaslanan təxminləri (zərər nisbəti, Sığorta iddialarının məcmu dəyəri və bu cür iddialarla bağlı müəyyən maliyyə ilində qazanılmış Sığorta haqları arasında nisbət kimi müəyyən edilir) və faktiki iddialar təcrübəsinə əsaslanan təxminlərdən istifadə edir. Həmin təxminlər müəyyən edildikdə istifadə edilən formulalar vasitəsilə faktiki iddialar təcrübəsinə daha çox əhəmiyyət verilir.

Zərər nisbəti üzrə ilkin təxmin hesablama üsulunun vacib tərəfidir və sığorta haqqının səviyyəsindəki dəyişikliklər, gözlənilən bazar təcrübəsi və iddialar üzrə əvvəlki dövrün inflyasiyası kimi faktorları nəzərə alan keçmiş illərin təcrübəsinə əsaslanır. Cari il üçün istifadə edilən zərər nisbətləri üzrə ilkin təxmin (təkrarsığortadan əvvəl), cari və əvvəlki ildə qazanılmış sığorta haqlarının risk növünə görə təhlil edilir.

Gələcək iddialar üzrə ödənişlərin hesablanmasında qeyri-müəyyənlik mənbələri

Sığorta müqavilələri üzrə iddialar onların yarandığı zaman ödənilir. Sığorta müqaviləsinin müddəti ərzində baş vermiş bütün sığortalanmış hadisələrə görə Qrup məsuliyyət daşıyır. Nəticə etibarilə,

məsuliyyətlə bağlı iddialar müqavilənin müddətinin başa çatmasından etibarən 3 aydan çox olmayan qısa müddət ərzində ödənilir. Sığorta müqavilələri üzrə pul vəsaitləri axınının məbləğinə və vaxtına təsir göstərən bəzi dəyişikliklər mövcuddur. Onlar əsasən müqaviləni imzalayan hüquqi və fiziki şəxslərin həyata keçirdiyi fəaliyyətlərə xas olan risklərə və qəbul etdikləri risklərin idarə edilməsi prosedurlarına aiddir. Qrupun sığorta müqavilələri üzrə ödənişlər əsasən aşağıdakılar üzrə verilmiş pul mükafatlarını əks etdirir:

- Tibbi sığorta;
- Avtomobillərə dəymiş fiziki zərər (avtomobillərin sığortalanması üçün); və
- Üçüncü şəxslərə dəymiş maliyyə itkisi, bədən xəsarəti və fiziki xəsarət (nəqliyyat vasitəsi sahibləri tərəfindən yaranmış).

Bu cür ödənişlər birdəfəlik aparılır və itirilmiş gəlirin və bədbəxt hadisə nəticəsində zərər çəkmiş tərəfin məruz qaldığı bərpa xərclərinin cari dəyəri kimi Qrupun daxili sığortaçıları tərəfindən hesablanır.

Təkrarsığorta siyasəti

Qrupun avtomobil, əmlak, üçüncü şəxslər qarşısında məsuliyyət, işəgötürənin məsuliyyəti və yük sığortası üzrə portfelinin bir hissəsi Qrupun üzleşdiyi potensial maksimum riskləri azaldan təkrar sığorta müqavilələrinə əsasən yerli və xarici sığorta şirkətlərində təkrar sığortalanır.

Diversifikasiya

Təcrübə göstərir ki, analoji sığorta müqavilələri üzrə portfel nə qədər böyük olarsa, gözlənilən nəticənin nisbi dəyişkənliyi bir o qədər az olar. Bundan əlavə, daha çeşidli portfelin elementlərində baş verən hər hansı dəyişikliyin portfelə təsiri daha az ehtimal olunur. Qrup qəbul edilmiş sığorta risklərini diversifikasiya etmək və bu kateqoriyaların hər biri üzrə gözlənilən nəticələrdəki dəyişiklikləri azaltmaq üçün kifayət qədər risklərə nail olmaq məqsədilə anderrayting strategiyasını hazırlamışdır.

Bazar riski

Qrup bazar risklərinə məruz qalır. Bazar riski bazardakı ümumi və spesifik dəyişikliklərə məruz qalan faiz dərəcəsi, valyuta və pay alətləri üzrə açıq mövqelərdən irəli gələn riskdir. Qrup bazar riskini bu cür risklərə çox az məruz qalmaq siyasəti vasitəsilə, eləcə də həmin risklərlə bağlı Qrupun mövqələrini mütəmadi olaraq qiymətləndirməklə tənzimləyir.

Qrup maliyyə alətləri ilə bağlı hər hansı ticarət mövqələrinə malik deyildir. Qrupun qiymətli kağızlar bazarında məruz qaldığı risk onun konsolidə edilmiş likvidlik mövqeyinin daha səmərəli idarə edilməsi məqsədilə, vaxtaşırı olaraq Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının notları, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin istiqrazları və digər bankların emissiya etdiyi qiymətli kağızlara investisiya qoyuluşundan yaranır. Qrup valyuta svop müqavilələri ilə əməliyyatlar istisna olmaqla, adətən, derivativlərlə əməliyyat aparmır.

Valyuta riski

Qrup yerli/xarici valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərin onun konsolidə edilmiş maliyyə vəziyyətinə təsiri ilə əlaqədar xarici valyuta riskinə məruz qalır. Valyuta riski valyuta məzənnələrindəki dəyişikliklərin Qrupun mənfəətinə və ya maliyyə alətləri üzrə portfelin dəyərinə təsir göstərdiyi zaman yaranan riskdir.

Xarici valyuta riski ilə əlaqədar Qrupun risk siyasətinin əsas elementi hər hansı valyuta üzrə diling əməliyyatlarının aparılması üçün planlaşdırılmış cəhdin olmamasıdır. Nadir hallarda açıq valyuta mövqələrinin baş verməsi yalnız fəaliyyətin normal nəticəsində ortaya çıxır. Qrup aktiv və öhdəliklərini valyutalar üzrə uyğunlaşdırmaq üçün bütün səylərdən istifadə edir.

Bankın məruz qaldığı xarici valyuta riski həmçinin ARMB-nin normativ tələblərinə uyğun olaraq tənzimlənir. Bu normativlərə əsasən Bankın hər hansı bir xarici valyuta üzrə açıq valyuta mövqeyi Bankın məcmu kapitalının 10%-dən, bütün xarici valyutalar üzrə isə 20%-dən artıq olmamalıdır.

Xarici valyuta riski Mühəsibatlıq və Bütçə Proqnozlaşdırılması Departamenti tərəfindən tənzimlənir. Açıq valyutada mövqeləri üzrə Mühəsibatlıq və Bütçə Proqnozlaşdırılması Departamenti hazırladığı hesabatlar AÖİK tərəfindən nəzərdən keçirilir.

Aşağıdakı cədvəl Qrupun hesabat ilinin sonunda xarici valyuta riskinə məruzqalma həddini göstərir:

	31 dekabr 2015-ci il				31 dekabr 2014-cü il			
	Monetar maliyyə və sığorta aktivləri	Monetar maliyyə və sığorta öhdəlikləri	Xarici valyuta svop müqavilələ ri	Xalis mövqe	Monetar maliyyə və sığorta aktivləri	Monetar maliyyə və sığorta öhdəlikləri	Xarici valyuta svop müqavilələ ri	Xalis mövqe
AZN	9,787,665	2,392,032	-	7,395,633	4,502,986	2,717,272	-	1,785,714
ABŞ dolları	3,077,016	9,408,076	679,027	(5,652,033)	3,200,376	4,571,418	37,280	(1,333,762)
Avro	155,276	846,517	(663,413)	(1,354,654)	937,145	971,012	(129,491)	(163,358)
Rus rublu	147,786	185,763	-	(37,977)	180,663	101,684	-	78,979
Digər	52,150	44,601	(14,708)	(7,159)	29,622	100,405	85,602	14,819
Cəmi	13,219,893	12,876,989	906	343,810	8,850,792	8,461,791	(6,609)	382,392

Yuxarıdakı cədvəldə pul maliyyə və sığorta aktiv və öhdəlikləri sütununda valyuta forvard müqavilələrindən yaranan maliyyə aktiv və öhdəlikləri əks etdirilmir. Valyuta svop müqavilələrindən yaranan maliyyə aktiv və öhdəlikləri sütunda göstərilir.

Xarici valyuta svop müqavilələri ilə bağlı 675,022 min manat məbləğində Avro olan kreditor borcları, 11,566 min manat məbləğində BBF olan kreditor borcları, 3,148 min manat məbləğində İsveçrə frankı olan kreditor borcları, 679,027 min manat məbləğində ABŞ dolları olan debitor borcları və 11,609 min manat məbləğində Avro olan debitor borcları derivativlər üzrə 906 min manat məbləğində xalis ədalətli dəyər üzrə gəlir yaratmışdır (31 dekabr 2014-cü il: 92,421 min manat məbləğində ABŞ dolları olan kreditor borcları, 129,491 min manat məbləğində Avro olan kreditor borcları, 13,999 min manat məbləğində BBF olan debitor borcları, 71,603 min manat məbləğində XAU olan debitor borcları və 129,701 min manat məbləğində ABŞ dolları olan debitor borcları derivativlər üzrə 6,609 min manat məbləğində xalis ədalətli dəyər üzrə zərər yaratmışdır). 7 və 19 sayılı Qeydə baxın. Bütün valyuta svop müqavilələri qısamüddətli və müddəti 2015-ci ilin yanvar və fevral aylarında başa çatır (31 dekabr 2014-cü il: 2015-ci ilin yanvar və fevral ayları). Yuxarıdakı cədvələ yalnız pul aktivləri və öhdəlikləri daxildir. Qrup hesab edir ki, səhm alətləri üzrə investisiyalar və qeyri-monetar aktivlər əhəmiyyətli dərəcədə valyuta riskinin yaranmasına gətirib çıxarmır.

Qrup xarici valyutada kreditlər və avanslar vermişdir. Borcunanın gəlir axınından və xərc strukturundan asılı olaraq, Azərbaycan manatına qarşı xarici valyutaların dəyərinin artması borcunanın ödəniş qabiliyyətinə mənfi təsir göstərə bilər və bu səbəbdən gələcəkdə kreditlər üzrə mümkün zərərlərin artması ilə nəticələnə bilər.

Valyuta riskinə qarşı həssaslıq

Aşağıdakı cədvəldə manatın müvafiq xarici valyutalara qarşı mübadilə məzənnəsinin 35% (2014: 35%) dərəcəsində artması və ya azalması halına qarşı Qrupun həssaslığını göstərən təfərrüatlar açıqlanır. 35% dərəcə son zamanlarda manatın devalvasiyası ilə bağlı yaranmış həssaslıq dərəcəsidir. Həssaslıq təhlili yalnız xarici valyuta ilə ifadə edilmiş qalıq monetar vəsaitləri özündə birləşdirir və xarici valyuta məzənnələrində 35%-lik (2014: 35%) dəyişiklik nəzərə alınmaqla onların dövrün sonundakı valyuta mövqeyinin bir valyutadan digərinə çevrilməsinə düzəliş edir. Həssaslıq təhlilinə xarici kreditlər, o cümlədən Qrupla xarici əməliyyatlar üçün kreditlər (belə kreditlər kreditorun və ya borcunanın əməliyyat valyutasından başqa digər valyutada ifadə olunur) daxildir. Aşağıdakı mənfəət və digər kapital vəsaitlərində baş vermiş artımı göstərir. Manatın müvafiq valyutaya qarşı 35% dərəcədə zəifləyəcəyi təqdirdə, mənfəət və digər kapital vəsaitləri müqayisəli təsire məruz qala, aşağıdakı balans göstəriciləri isə müsbət rəqəmlərlə ifadə oluna bilərdi.

Mənfəət və ya zərərə və kapitalla təsiri:

ABŞ dollarının təsiri		AVRO-nun təsiri		Rusiya rublunun təsiri	
2015	2014	2015	2014	2015	2014

35% gücləndikdə(2014:35%)	(1,978,212)	(466,817)	(474,129)	(57,175)	13,292	27,643
35% zəiflədikdə (2014: 35%)	1,978,212	466,817	474,129	57,175	(13,292)	(27,643)

Rəhbərlik hesab edir ki, həssaslığın təhlili aidiyyəti xarici valyuta mübadiləsi riski üçün səciyyəvi deyil, çünki ilin sonuna olan itkilər riski il ərzindəki itkilər riskini əks etdirir.

Faiz dərəcəsi riski

Qrup bazar faiz dərəcələrinin dəyişməsinin onun konsolidə edilmiş maliyyə vəziyyətinə və konsolidə edilmiş pul vəsaitlərinin hərəkətinə təsiri ilə əlaqədar riskə məruz qalır. Bu cür dəyişikliklər nəticəsində faiz marjaları arta bilər, lakin faiz dərəcələri üzrə gözlənilməyən dəyişikliklər baş verdiyi təqdirdə faiz marjaları həmçinin azala və ya müəyyən zərərin yaranmasına səbəb ola bilər. Rəhbərlik faiz dərəcələrinin dəyişməsinin qəbul edilə bilən səviyyəsi üzrə limitlər müəyyən edir və bu limitlərə hər gün nəzarət edir.

Hazırda Qrup faiz dərəcəsi mümkün olduğu dərəcədə ödəmə müddəti və/və ya faiz dərəcələrinə yenidən baxılması mövqelərini qarşılıqlı uyğunlaşdırmaqla tənzimləyir. Bundan əlavə, Qrupun aylıq faiz marjaları lazım olduqda onun aktivlərinin faiz dərəcələrinə yenidən baxılması məqsədilə, davamlı olaraq nəzərdən keçirilir. Əməliyyat prosedurlarına görə faiz dərəcələrinin qəbul edilən minimum səviyyəsi adətən 5% təşkil edir. AÖİK və Mühəsibatlıq və Büdcə Proqnozlaşdırılması Departamenti mütəmadi olaraq bu marjanın qorunmasına nəzarət edir. AÖİK həmçinin faiz dərəcələrindəki dəyişikliklər haqqında hesabatların və proqnozların hazırlanması üçün məsuliyyət daşıyır. Hazırda faiz dərəcələrinə yenidən baxılması və Qrupun fəaliyyət göstərdiyi bazarlardakı nisbətən yüksək faiz marjaları üzrə uyğunlaşdırma siyasəti nəticəsində Qrup artıq bu riski aktiv şəklində idarə etmir.

AÖİK və Mühəsibatlıq və Büdcə Proqnozlaşdırılması Departamenti faiz dərəcələri riskinin tənzimlənməsi, Risklərin İdarə Edilməsi Departamenti risklərə nəzarət üçün məsuliyyət daşıyırlar. İdarə Heyəti isə bu sahədəki bütün təlimatları və aktiv/öhdəliklərin faiz dərəcələrinə yenidən baxılması hesabatlarını təsdiqləyir.

Aşağıda göstərilən həssaslıq təhlili hesabat dövrünün sonunda həm derivativ, həm də qeyri-derivativ alətlər üzrə faiz riskinə məruzqalma əsasında müəyyən edilmişdir. Üzən faiz dərəcəsi daşıyan öhdəliklər üzrə təhlil dövrünün sonunda öhdəliyin ödənilməmiş məbləğinin bütün il üzrə ödənilmədiyini hesab etməklə həyata keçirilir. Qrup daxilində faiz dərəcəsi riski barədə əsas idarə heyətinə məlumat verildikdə 50 baza dərəcəsində artım və ya azalmaya istinad edilir ki, bu da rəhbərliyin faiz dərəcələrində mümkün dəyişikliklərin qiymətləndirilməsini əks etdirir.

Faizlərin 50 baza dərəcəsində azaldığı/artdığı və bütün digər dəyişən göstəricilər sabit saxlanıldığı təqdirdə, Qrupun 31 dekabr 2015-ci il tarixinə bitən il üzrə mənfəət və kapitalının məbləği müvafiq olaraq 35,447 min manat və 28,358 min manat məbləğində azalır/artır (31 dekabr 2014-cü il: müvafiq olaraq 1,184 min manat və 947 min manat məbləğində azalma/artım). Bu isə əsasən Qrupun dəyişən faiz dərəcəli kreditlər üzrə faiz risklərinə məruz qalmasına aid edilir.

Qrup öz maliyyə alətləri üzrə faiz dərəcələrinə nəzarət edir. Qrupun baş rəhbərliyi tərəfindən təhlil edilmiş hesabatlara əsaslanan faiz dərəcələri aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	2015					2014				
	ABŞ dolları	AZN	Avro	Rus rublu	Digər	ABŞ dolları	AZN	Avro	Rus rublu	Digər
Aktivlər										
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	0.3	-	-	-	-	0.3	-	-	-	-
Rezident banklardan alınacaq vəsaitlər	13.92	6.26	-	-	9.0	6.4	6.3	-	-	-
Qeyri-rezident banklardan alınacaq vəsaitlər	4.77	-	-	-	-	4.1	-	6.4	-	-
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar - Fiziki şəxslər	12.91	13.91	12.67	17.15	4.78	16.2	21.3	14.8	16.0	15.3
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar - Hüquqi şəxslər	10.91	7.53	13.08	16.48	4.52	12.9	10.6	12.5	16.2	13.7
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərle tanınan maliyyə aktivləri	-	-	-	-	-	-	-	8.7	-	-
Digər borc qiymətli kağızları	-	11.4	-	-	-	-	12.1	-	-	-

Aqrarkredit QSC-dən alınacaq
vəsaitlər

- - - - - - - - - -

Öhdəliklər

Müştəri hesabları – fiziki şəxslər	9.5	11.1	7.0	14.6	8.0	10.8	10.1	7.5	4.4	7.1
Müştəri hesabları – hüquqi şəxslər	6.9	4.0	5.5	10.6	-	8.3	4.5	-	-	-
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	6.9	-	2.9	-	-	6.2	5.8	3.9	-	5.5
Buraxılmış borc qiymətli kağızları – Avroistiqrazlar	5.7	-	-	-	-	5.6	-	-	-	-
Buraxılmış borc qiymətli kağızları – depozit sertifikatları	16.0	25.0	-	-	-	14.1	25.0	-	-	-
Borc alınmış digər vəsaitlər	6.8	1.4	2.4	-	-	3.2	1.0	2.3	-	-
Subordinasiya borcu	6.2	5.3	-	-	-	6.2	6.0	-	-	-

Yuxarıdakı cədvəldə “-” işarəsi Qrupun müvafiq valyutada aktiv və öhdəliklərə malik olmadığını bildirir.

Coğrafi risk üzrə cəmləşmə

31 dekabr 2015-ci il tarixinə Qrupun konsolidə edilmiş maliyyə aktiv və öhdəliklərinin coğrafi təhlili aşağıda göstərilir:

	Azərbaycan Respublikası	İƏİT-ə üzv olan ölkələr	İƏİT-ə üzv olmayan ölkələr	Cəmi
MALİYYƏ AKTİVLƏRİ:				
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	1,357,086	157,743	82,867	1,597,696
Milli/Mərkəzi banklarda yerləşdirilmiş məcburi ehtiyatlar	-	-	15,334	15,334
Digər banklardan alınacaq vəsaitlər	65,869	8,269	27,890	102,028
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	5,392,415	-	243,168	5,635,583
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərle tanınan maliyyə aktivləri	-	906	-	906
Digər borc qiymətli kağızları	29,298	-	-	29,298
Satılabilən investisiyalar	62	-	35	97
Aqrarkredit QSC-dən alınacaq vəsaitlər	5,628,923	-	-	5,628,923
Digər maliyyə və sığorta aktivləri	207,714	-	2,314	210,028
CƏMİ MALİYYƏ AKTİVLƏRİ	12,681,367	166,918	371,608	13,219,893
MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ:				
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	99,351	968,141	733,352	1,800,844
Müştəri hesabları	6,329,383	7,339	757,392	7,094,114
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	16,707	872,807	4,140	893,654
Borc alınmış digər vəsaitlər	253,447	1,934,687	74,845	2,262,979
Digər maliyyə və sığorta öhdəlikləri	64,486	-	1,869	66,355
Subordinasiya borcu	600,176	158,867	-	759,043
CƏMİ MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ	7,363,550	3,941,841	1,571,598	12,876,989
XALIS MÖVQE	5,317,817	(3,774,923)	(1,199,990)	
KREDİTLƏRLƏ BAĞLI TƏƏHHÜDLƏR				
	1,947,130	-	-	

Aktivlər, öhdəliklər və kreditlərlə bağlı öhdəliklər adətən qarşı tərəfin fəaliyyət göstərdiyi ölkə üzrə təsnifləşdirilmişdir. Azərbaycandakı qarşı tərəflərin ofşor şirkətləri ilə aparılmış əməliyyatlar üzrə qalıqlar həmin qarşı tərəflər ilə qalıqlar kimi "Azərbaycan Respublikası" sütununda göstərilir. Nağd pul fiziki olaraq saxlanıldığı ölkə üzrə təsnifləşdirilmişdir.

31 dekabr 2014-cü il tarixinə Qrupun konsolidə edilmiş aktiv və öhdəliklərinin coğrafi təhlili aşağıda göstərilir:

	Azərbaycan Respublikası	İƏİT-ə üzv olan ölkələr	İƏİT-ə üzv olmayan ölkələr	Cəmi
MALİYYƏ AKTİVLƏRİ:				
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	267,726	284,934	40,535	593,195
Milli/Mərkəzi banklarda yerləşdirilmiş məcburi ehtiyatlar	-	-	9,678	9,678
Digər banklardan alınacaq vəsaitlər	119,549	23,630	160,460	303,639
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	7,136,743	151,126	567,122	7,854,991
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərle tanınan maliyyə aktivləri	-	-	14,997	14,997
Digər borc qiymətli kağızları	45,355	-	-	45,355
Satılabilən investisiyalar	2,109	-	3,178	5,287
Digər maliyyə və sığorta aktivləri	20,132	-	3,518	23,650
CƏMI MALİYYƏ AKTİVLƏRİ	7,591,614	459,690	799,488	8,850,792
MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ:				
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	265,515	668,183	931,264	1,864,962
Müştəri hesabları	3,276,880	29,334	838,464	4,144,678
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	9,229	389,161	2,537	400,927
Borc alınmış digər vəsaitlər	232,047	1,041,607	289,712	1,563,366
Digər maliyyə və sığorta öhdəlikləri	59,635	-	6,718	66,353
Subordinasiya borcu	350,000	71,505	-	421,505
CƏMI MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ	4,193,306	2,199,790	2,068,695	8,461,791
XALIS MÖVQE	3,398,308	(1,740,100)	(1,269,207)	
KREDİTLƏRLƏ BAĞLI TƏƏHHÜDLƏR	2,175,061	-	-	

Digər risk cəmləşmələri

Risk cəmləşmələrinin idarə edilməsi prosesi çərçivəsində rəhbərlik, kredit riski üzrə cəmləşmələrə ARMB-nin müəyyən etdiyi aşağıdakı limitlər əsasında nəzarət edir:

- Kredit təminatının ədalətli dəyəri bu kreditin balans dəyərinin 100%-dən və təminat daşınmaz əmlak olduqda kreditin balans dəyərinin 150%-dən artıq olan kreditlərin məcmu məbləği ARMB-nin təlimatlarına uyğun hesablanmış məcmu kapitalın 20%-dən çox olmamalıdır;
- Kredit təminatının ədalətli dəyəri bu kreditin balans dəyərinin 100%-dən və təminat daşınmaz əmlak olduqda kreditin balans dəyərinin 150%-dən az olan kreditlərin məcmu məbləği ARMB-nin təlimatlarına uyğun hesablanmış məcmu kapitalın 7%-dən çox olmamalıdır; və
- İri kreditlərin (balans dəyəri 1 milyon manat və yuxarı olan kreditlər) məcmu məbləği Bankın ARMB-nin təlimatlarına uyğun hesablanmış məcmu kapitalının 8 misindən çox olmamalıdır.

MHBS-ə uyğun maliyyə hesabatlarının hazırlanması məqsədilə Qrup, verilmiş kreditlərin ümumi məbləği xalis aktivlərin 10%-dən yuxarı olan borcalanlar haqqında məlumatları əks etdirən hesabatlara əsasən kredit riski üzrə konsentrasiyaya nəzarət edir. Qrup hər hansı bu cür cəmləşmələr haqqında məlumatı konsolidə edilmiş maliyyə hesabatlarında müvafiq qeydlərdə açıqlayır.

Likvidlik riski

Likvidlik riski Qrupun maliyyə öhdəliklərini yerinə yetirməsi zamanı çətinliklərlə üzləşəcəyi riskdir. Buraya depozitlərin geri götürülməsi tələblərinə cavab vermək və faktiki olaraq ödəmə vaxtı çatmış maliyyə alətləri ilə bağlı digər maliyyə və Sığorta öhdəliklərini yerinə yetirmək üçün kifayət qədər

vəsaitlərin mövcud olması aiddir. Likvidlik riski aktivlər üzrə əməliyyatların yerinə yetirilmə müddətinin öhdəliklər üzrə əməliyyatların ödəmə müddətləri ilə uzlaşmadığı hallarda ortaya çıxır. Aktiv və öhdəliklərin ödəmə müddətlərinin və faiz dərəcələrinin uyğunluğu və/və ya nəzarət olunan uyğunsuzluğu maliyyə təşkilatlarının idarə olunması üçün əsas amillərdir.

Likvidlik risklərinin idarə edilməsi məqsədilə Qrup aktiv/öhdəliklərinin idarə edilməsi prosesi çərçivəsində müştərilərin və bankların əməliyyatları üzrə gözlənilən gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətinə hər gün nəzarət edir. Depozitlərin geri götürülməsi tələblərinə cavab vermək və həmçinin normal və gərgin vəziyyətdə depozitlərin ödənilməsini təmin etmək üçün İdarə Heyəti banklararası və digər borc vəsaitlərinin minimum səviyyəsi üzrə və ödəmə müddəti başa çatan vəsaitlərin minimum səviyyəsi üzrə limitlər müəyyən etməlidir.

ARMB minimum likvidlik səviyyəsini müəyyən etmişdir. Bundan əlavə, beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə Qrup arasında bağlanmış kredit sazişlərində minimum likvidlik tələbləri nəzərdə tutulur. Qrupun bu tələblərə riayət etməsi ilə bağlı rəhbərliyin mülahizələri 32 sayılı qeyddə göstərilmişdir.

Qrupda Baş Maliyyə Direktoru, Mərkəzi Xəzinədarlıq və Mühəsibatlıq və büdcə proqnozlaşdırılması Departamentlərinin aşağıdakılara cavabdehirlər:

- ARMB-nin likvidlik tələbləri, eləcə də xarici borcverənlərlə imzalanmış sazişlərdəki likvidlik ilə bağlı xüsusi şərtlərə riayət edilməsi;
- Rəhbərliyə gündəlik hesabatlar, o cümlədən əsas valyutalarda (AZN, ABŞ dolları, Avro) pul vəsaitlərinin hərəkəti ilə bağlı proqnozların səviyyəsi, pul vəsaitlərinin mövqeləri, balansdakı dəyişikliklər haqqında rəhbərliyə hesabatların hazırlanması;
- Likvid aktivlərin səviyyəsinə daimi nəzarət/monitorinq;
- Depozit və digər öhdəliklərin konsentrasiyaları üzrə monitorinq;
- Gərgin vəziyyətlərdə likvidliyin təmin edilməsi üçün pul vəsaitlərinin ani artım üzrə planının tərtib edilməsi.

AÖİK, Qrupun konsolidə edilmiş likvidlik mövqeyinin Mərkəzi Xəzinədarlıq Departamenti tərəfindən düzgün şəkildə idarə edilməsinə cavabdehdir. Likvidlik mövqeləri və onların idarə edilməsi ilə bağlı qərarlar İdarə Heyəti tərəfindən qəbul olunur.

31 dekabr 2015-ci il tarixinə öhdəliklərinin diskontlaşdırılmamış ödəmə müddətlərinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	Tələb edilənədək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-12 ay ərzində	12 ay -5 il ərzində	5 ildən çox	Cəmi
Öhdəliklər						
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	509,960	687,938	635,076	12,348	-	1,845,322
Müştəri hesabları	5,221,308	451,389	948,323	635,015	617,910	7,873,945
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	4,184	116,385	34,682	1,017,553	-	1,172,804
Borc alınmış digər vəsaitlər	187,642	92,700	897,196	1,154,943	283,034	2,615,515
Digər maliyyə və sığorta öhdəlikləri	46,791	1,001	4,294	28,800	-	80,886
Subordinasiya borcu	3,448	8,475	31,029	594,738	252,568	890,258
Kreditlərin verilməsi və istifadə edilməmiş kredit xətləri üzrə öhdəliklər	93,569	-	-	-	-	93,569
İdxal akkreditivləri	95,288	34,880	204,901	23,255	-	358,324
Verilmiş zəmanətlər	87,315	232,597	627,120	568,892	84,667	1,600,591
Cəmi maliyyə öhdəlikləri üzrə mümkün gələcək ödənişlər	6,249,505	1,625,365	3,382,621	4,035,544	1,238,179	16,531,214

31 dekabr 2014-cü il tarixinə öhdəliklərinin diskontlaşdırılmamış ödəmə müddətlərinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	Tələb edilənədək və 1 aydan az	1-3 ay ərzində	3-12 ay ərzində	12 ay -5 il ərzində	5 ildən çox	Cəmi
Öhdəliklər						
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	638,845	530,345	613,940	146,054	-	1,929,184
Müştəri hesabları	1,989,098	326,915	1,022,658	835,132	381,743	4,555,546
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	2,058	3,677	16,546	481,364	-	503,645
Borc alınmış digər vəsaitlər	75,012	156,529	378,923	884,367	290,689	1,785,520
Digər maliyyə və sığorta öhdəlikləri	42,161	1,560	6,141	16,491	-	66,353
Subordinasiya borcu	2,110	4,220	18,988	385,804	103,700	514,822
Kreditlərin verilməsi və istifadə edilməmiş kredit xətləri üzrə öhdəliklər	67,066	-	-	-	-	67,066
İdخال akkreditivləri	211,185	77,304	454,118	51,540	-	794,147
Verilmiş zəmanətlər	77,568	206,632	557,115	505,387	75,216	1,421,918
Cəmi maliyyə öhdəlikləri üzrə mümkün gələcək ödənişlər	3,105,103	1,307,182	3,068,429	3,306,139	851,348	11,638,201

Qrup, likvidliyin idarə edilməsi üçün yuxarıda göstərilən diskontlaşdırılmamış ödəmə müddətləri üzrə təhlildən istifadə etmir. Bunun əvəzində Qrup aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinin müqavilə üzrə ödəmə müddətinə nəzarət edir.

Aşağıdakı iki cədvəldə Qrupun aktiv və öhdəliklərinin balans dəyəri hesabat dövrünün sonundan müqavilədə nəzərdə tutulan ödəmə tarixinədək qalan müddət üzrə qruplaşdırılır.

31 dekabr 2015-ci il tarixinə aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinin müqavilə üzrə ödəmə müddətlərinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	Tələb edilənədək və 1 aydan az	1-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	12 aydan çox	Cəmi
MALİYYƏ AKTİVLƏRİ:					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	1,597,696	-	-	-	1,597,696
Milli/Mərkəzi banklarda yerləşdirilmiş məcburi ehtiyatlar	15,334	-	-	-	15,334
Digər banklardan alınacaq vəsaitlər	15,780	2,752	3,580	79,916	102,028
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	119,448	759,866	492,122	4,264,147	5,635,583
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərlə tanınan maliyyə aktivləri	-	906	-	-	906
Digər borc qiymətli kağızları	4	-	-	29,294	29,298
Satılabilən investisiyalar	35	-	-	62	97
Aqrarkredit QSC-dən alınacaq vəsaitlər	500,000	2,177,776	2,951,147	-	5,628,923
Digər maliyyə və sığorta aktivləri	8,195	8,146	193,384	303	210,028
CƏMI MALİYYƏ AKTİVLƏRİ	2,256,492	2,949,446	3,640,233	4,373,722	13,219,893
MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ:					
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	503,837	967,593	317,396	12,018	1,800,844
Müştəri hesabları	4,860,884	796,862	449,546	986,822	7,094,114
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	96	108,675	1,750	783,133	893,654
Borc alınmış digər vəsaitlər	163,496	411,784	423,051	1,264,648	2,262,979
Digər maliyyə və sığorta öhdəlikləri	46,791	1,001	4,294	14,269	66,355
Subordinasiya borcu	-	1,580	-	757,463	759,043
CƏMI MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ	5,575,104	2,287,495	1,196,037	3,818,353	12,876,989
31 DEKABR 2015-Cİ IL TARIXINƏ XALIS LIKVIDLIK KƏSİRİ	(3,318,612)	661,951	2,444,196	555,369	
31 DEKABR 2015-Cİ IL TARIXINƏ MƏCMU LIKVIDLIK KƏSİRİ	(3,318,612)	(2,656,661)	(212,465)	342,904	

31 dekabr 2014-cü il tarixinə aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinin müqavilə üzrə ödəmə müddətlərinə görə təhlili aşağıdakı cədvəldə göstərilir:

	Tələb edilənədək və 1 aydan az	1-6 ay ərzində	6-12 ay ərzində	12 aydan çox	Cəmi
MALİYYƏ AKTİVLƏRİ:					
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	593,195	-	-	-	593,195
Milli/Mərkəzi banklarda yerləşdirilmiş məcburi ehtiyatlar	9,678	-	-	-	9,678
Digər banklardan alınacaq vəsaitlər	120,455	72,700	39,845	70,639	303,639
Müştərilərə verilmiş kreditlər və avanslar	539,955	621,896	706,625	5,986,515	7,854,991
Mənfəət və ya zərərdə ədalətli dəyərlə tanınan maliyyə aktivləri	-	1,502	2,829	10,666	14,997
Digər borc qiymətli kağızları	116	-	-	45,239	45,355
Satılabilən investisiyalar	23	-	-	5,264	5,287
Digər maliyyə və sığorta aktivləri	14,556	6,358	439	2,297	23,650
CƏMİ MALİYYƏ AKTİVLƏRİ	1,277,978	702,456	749,738	6,120,620	8,850,792
MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ:					
Digər banklara ödəniləcək vəsaitlər	415,698	978,070	311,443	159,751	1,864,962
Müştəri hesabları	1,973,422	628,310	646,174	896,772	4,144,678
Buraxılmış borc qiymətli kağızları	4	654	186	400,083	400,927
Borc alınmış digər vəsaitlər	74,171	201,898	286,985	1,000,312	1,563,366
Digər maliyyə və sığorta öhdəlikləri	42,161	1,560	6,141	16,491	66,353
Subordinasiya borcu	-	-	-	421,505	421,505
CƏMİ MALİYYƏ ÖHDƏLİKLƏRİ	2,505,456	1,810,492	1,250,929	2,894,914	8,461,791
31 DEKABR 2014-CÜ IL TARİXİNƏ XALIS LİKVIDLİK KƏSİRİ	(1,227,478)	(1,108,036)	(501,191)	3,225,706	
31 DEKABR 2014-CÜ IL TARİXİNƏ MƏCMU LİKVIDLİK KƏSİRİ	(1,227,478)	(2,335,514)	(2,836,705)	389,001	

Aktiv və öhdəliklər üzrə ödəniş müddətləri və faiz dərəcələrinin üst-üstə düşməsi, yaxud da nəzarət olunduğu halda üst-üstə düşməməsi Qrup üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir. Banklar üçün həyata keçirilən biznes sövdələşmələrinin bir çox hallarda müxtəlif növdə olduğu və müddətləri bəlli olmadığına görə tam üst-üstə düşmə imkanları adi xarakter daşıyır. Üst-üstə düşməyən mövqe potensial olaraq gəlirlilik dərəcəsini artırmaqla yanaşı zərər risklərini də artırır. Aktiv və öhdəliklər üzrə ödəniş müddətləri, habelə faiz hesablanan öhdəliklərin müddəti bitdiyi halda məqbul sayılan dəyerdə əvəzlənməsi imkanları Qrupun likvidliyinin, eləcə də onun faiz dərəcələri və valyuta mübadiləsi məzənnələrinin dəyişkənliyinə məruz qalmasının qiymətləndirilməsində vacib faktor hesab edilir.

Rəhbərlik hesab edir ki, müştəri hesablarının əksəriyyətinin tələb üzrə ödənilməli olduğuna baxmayaraq, belə hesabların sayı və növü üzrə müxtəlifləşdirilməsi, habelə Qrupun keçmiş təcrübəsi bu müştəri hesablarının Qrup üçün uzun müddətdə maliyyələşdirmə vəsaitlərini təmin edə biləcəyini göstərir. Müştəri hesabları yuxarıdakı təhlildə müqavilə üzrə ödəniş müddətləri əsasında təsnif edilir. Lakin Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinə əsasən fiziki şəxslər yığılmış faizlərin müəyyən hissəsini əldə etmək hüququndan məhrum olduğu təqdirdə onlara depozitləri ödəniş müddətindən əvvəl banklardan çıxarmaq hüququ verilir.

31 dekabr 2015-ci il tarixinə 2,903,873 min manat məbləğində "tələb edilənədək" və 1 aydan az müddəti olan müştəri depozitlərinin artması Qrupun qısamüddətli likvidlik kəsirinə mənfi təsir göstərmişdir. Belə artıma səbəb 2015-ci ilin fevral və dekabr aylarında baş vermiş devalvasiya nəticəsində müştərilər tərəfindən vəsaitlərin ya xarici valyuta ilə, ya da tələb edilənədək depozitləri

şəklində yerləşdirilmə istəyi olmuşdur. Bu qalıqların məbləği böyük olsa da, 2015-ci il ərzində sabit qalmışdır.

2015-ci ilin yanvar və fevral ayları ərzində 587,395 manat məbləğində olan və "1 aya qədər" və ya "1 aydan 6 aya qədər" kateqoriyalarına daxil edilən müştəri hesablarının və digər banklara ödəniləcək vəsaitlərin müddəti artıq 12 aya qədər uzadılmışdır. Hazırda rəhbərlik borc vəsaitləri və banklara ödəniləcək vəsaitlərin müddətinin 3-5 ilə qədər artırılması ilə bağlı müzakirələr aparılır. Bundan əlavə, ictimai emissiyalar kimi digər gələcək maliyyələşdirmə metodları ilə bağlı məsələlərə də baxılır.

Zəmanətlər üzrə ödəniş tələblərini təmin etmək üçün likvidlik tələbləri və ehtiyat akkreditivləri öhdəliyi qəbul edilmiş məbləğlərdən əhəmiyyətli dərəcədə azdır, çünki Qrup üçüncü tərəflərin müqavilə üzrə vəsaitləri çıxaracağını keçmiş təcrübəyə əsaslanaraq güman etmir. Kreditin ayrılması ilə bağlı öhdəliklərin müqavilə üzrə ümumi məbləği mütləq olaraq gələcək nağd ödəniş tələblərini nəzərdə tutmur, ona görə ki, bu öhdəliklərin əksəriyyətinin müddəti bitmiş olacaq, yaxud da vəsait ayrılmadan ləğv ediləcəkdir.

Qrupun fərdi müddətli borc vəsaitləri ilə bağlı müqavilə üzrə ödəmə müddətləri 18 sayılı qeyddə, subordinasiya borcu üzrə öhdəlikləri isə 21 sayılı qeyddə göstərilir.

Digər qiymət riskləri

Səhm qiymətlərinin dəyişməsi riski, bazar qiymətlərindəki dəyişikliklərin fərdi qiymətli kağız və ya belə qiymətli kağız emitenti üçün səciyyəvi olan və ya bazarda alınıb-satılan bütün qiymətli kağızlara təsir edən amillər nəticəsində yaranmasından asılı olmayaraq, həmin dəyişikliklərin maliyyə alətinin dəyərində dəyişkənliyə səbəb olması riskidir.

Aşağıdakı həssaslıq təhlili hesabat dövrünün sonunda səhm qiymətlərində dəyişiklik riskinə mürəzqalma həddi əsasında müəyyən edilmişdir.

Səhmlərin məzənnəsi 5% dərəcə ilə artdıqda/azaldıqda:

- Kapital investisiyalarının ədalətli dəyərindəki dəyişikliklər nəticəsində 31 dekabr 2015 və 2014-cü il tarixlərinə xalis mənfəət müvafiq olaraq 2 manat və 53 manat artır/azalır; və
- Kapital investisiyalarının ədalətli dəyərindəki dəyişikliklər nəticəsində 31 dekabr 2015 və 2014-cü il tarixlərinə digər kapital ehtiyatları müvafiq olaraq 5 manat və 453 manat artır/azalır.

Qrupun səhmlərin məzənnəsinə qarşı həssaslığı əvvəlki ildən bəri əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməmişdir.

Əməliyyat riski

Əməliyyat riski sistemin işləməməsi, insan səhvi, fırıldaqçılıq və ya xarici hadisələrin təsiri nəticəsində yaranan zərər riskidir. Nəzarət sistemi düzgün fəaliyyət göstərmədikdə əməliyyat riskləri nüfuza xələl yetirə, habelə hüquqi və ya qanuni nəticələrə səbəb ola, yaxud da maliyyə itkiləri ilə nəticələnə bilər. Qrup bütün əməliyyat risklərinin aradan qaldırılmasını planlaşdırma bilməse də, belə riskləri nəzarət qaydaları vasitəsilə, eləcə də mümkün risklərin monitorinqini və onlara cavab tədbirlərini həyata keçirməklə idarə etməyə səy göstərir. Nəzarət tədbirlərinə vəzifələrin effektiv bölgüsü, çıxış, təsdiqləmə və üzləşdirmə prosesləri, habelə işçilərin təlimi və qiymətləndirmə prosesləri daxildir.